

20/6/24

โอราท

ของ

เจ้าพระยาอรรคมหาคัต

เรื่อง

มรรยาทของครู

แสดง

ในที่ประชุมนักเรียนฝึกหัดครู

เมื่อวันที่ ๒๐ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๖๖

พิมพ์
๗๐/๕๗.๕๖

โอวาท

ของ

เจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรี

เรื่อง

มรรยาทของครู

แสดง

ในที่ประชุมนักเรียนฝึกหัดครูประถม

เมื่อวันที่ ๒๐ กุมภาพันธ์ พ. ศ. ๒๔๖๖

พิมพ์ที่โรงเรียนช่างพิมพ์วัดสังเวช

aj -- ๑๕๕๗ ๒๗ ๐๔

313

174.9372

๐ 359 ๒

NATIONAL LIBRARY OF THAILAND

31111004512810

มรรยาทของครู

๑. หาความรู้เพิ่มเติมอยู่เสมอ ครูเป็นผู้สั่ง

สอนศิลปวิทยาการแก่นักเรียนทั้งหลาย ครูจึงต้องมีความรู้ ยิ่งมากก็ยิ่งจะเป็นเครื่องส่งเสริมให้การทำงานของครูดีขึ้น และความรู้ย่อมทวายเป็นลำดับไปตามความเจริญของโลก เหตุนี้ครูจะต้องหาความรู้เพิ่มเติมอยู่เสมอ หรือจะกล่าวว่าเป็นนักเรียนที่เรียนอยู่เสมอ เป็นนักเรียนอยู่จนตลอดชีวิตทีเดียวก็ได้ การที่กล่าวว่าเป็นนักเรียนในที่นี้ไม่ได้หมายความว่าต้องมานั่งเรียนในชั้นเหมือนนักเรียนที่เราสอน เราเป็นนักเรียนโดยตัวของเราเองเป็นครูของเราเอง หรือจะใช้หนังสือเป็นครูของเรา หรือเราสามารถ จะหาความรู้เพิ่มเติมได้ โดยทางใดที่ไม่ขัดข้อง แก่งานครูของเราที่ทำประจำวันอยู่ก็ใช้ได้เหมือนกัน

๒. อบรมนิสัยของคนให้สมเป็นเยี่ยงอย่าง
ที่จะถ่ายให้แก่ศิษย์ ในข้อนี้ผู้เคยเรียนวิชาครูมา
 บ้างแล้วจะเข้าใจได้ง่าย ด้วยครูเป็นเหมือนกระจก
 เงา นักเรียนทั้งหลายมองดูอยู่ทุกวันๆ ชรรวมตาเด็ก
 ย่อมคอยเขาอย่างอยู่เสมอ อย่าว่าแต่เด็กเลย แม้
 คนโต ๆ แล้วยังคอยเขาอย่างกันอยู่เหมือนกัน เช่น
 เด็กเล่นกล่อมตุ๊กกระตา นั่นก็เอาเยี่ยงอย่างจากแม่
 ถ้อยคำที่พูดก็เอาเยี่ยงอย่างจากผู้อื่น เด็กมีความรู้
 ต่าง ๆ นั้นก็เพราะการเอาอย่าง ครูเป็นกระจกเงาที่
 เด็กต้องมานั่งจ้อง เหมือนเราส่องหน้าของเราทุกวัน
 ฉะนั้น เงามในกระจกจะต้องเป็นเยี่ยงอย่างที่ดี เป็น
 เงามที่งดงาม ครูจึงต้องมีอุปนิสัยดีสำหรับเด็กได้เอา
 อย่างไม่แต่ที่ดี เรื่องครูกับศิษย์ตรงกับทางศาสนา
 พระอัฐมฉายต้องมีหน้าที่คอยอบรมนิสัยให้แก่พระ
 ที่ท่านบวชให้ใหม่ ให้ความประพฤติความเป็นไป
 ถูกต้องตามธรรมวินัย เราเรียกว่าอัฐมฉายให้นิสสัย

พระบวชใหม่จะต้องอยู่ในนิสสัยของอุปัชฌาย์ถึง ๕ พรรษา จะไปไหนต้องบอกลาอุปัชฌาย์เสียก่อน มิฉะนั้นเป็นอาบัติ ทางศาสนาท่านบัญญัติไว้เช่นนั้นก็เพื่อจะให้มีการถ่ายนิสสัยอันดีของพระอุปัชฌาย์ให้แก่พระบวชใหม่ ครุก็จะต้องอบรมศิษย์เช่นเดียวกัน เหตุนี้ครุจะต้องอบรมนิสสัยของตนให้สมเป็นเยี่ยงอย่างที่จะถ่ายให้แก่ศิษย์ วัธอบรมของครุจะต้องทำตลอดชีวิตเหมือนกัน เรามีสถาประสาททั้งห้าคอยรับรองความเป็นไปรอบตัวเรา เราเห็นใครดีประพฤดีดีอุปนิสัยดี ถ้าเรายังไม่มีเหมือนเขาเราก็ปลุกขึ้นให้มีในตัวเรา ถ้าเรามีอยู่แล้วเหมือนเขา ก็สำรวมรักษาต่อไป ตรงกันข้าม เราเห็นใครประพฤดีไม่ดี อุปนิสัยไม่ดี เราไม่มีอยู่แล้วก็เร่งหลักให้ไกล อย่าให้ความประพฤดีและอุปนิสัยเช่นนั้นมาสู่ตัวเราได้ หรือถ้าเรามีอยู่บ้าง ก็รีบปลดเปลื้องละความประพฤดีและนิสัยอันชั่วนั้นๆ เสีย บางทีการปลดเปลื้องละ

ความไม่ตั้งใจไม่ได้ในทันที ก็จงค่อยปลดเปลื้องไปทีละน้อย วิธอบรมนิสัยของตนเองนี้ เราทำได้ทุกคน ทำได้ไม่ว่าที่ไหน ด้วยเราไปอยู่ที่ไหนก็ย่อมเห็นตัวอย่างเสมอไป.

๓. ทำการฝึกสอนโดยควรแก่อุปนิสัยศิษย์
 ขอนี้ ขอจัดคำว่า ฝึก กับ สอน ไว้คนละต่างหาก เพราะมีความหมายต่างกันมาก การหัดให้นักเรียนทำงานเขย็นเรียกว่าฝึก การให้ความรู้แก่นักเรียนเรียกว่าสอน ครูจะต้องทำหน้าที่ทั้งฝึกทั้งสอนเด็ก เช่น การสอนจรรยา สอนให้รู้ข้อผิดชอบชั่วดี สอนเท่านั้นยังไม่พอ จะต้องฝึก คือคอยตรวจตราให้เด็กประพฤติตามคำสอนจนเคยชิน การฝึกสอนโดยควรแก่อุปนิสัยศิษย์นั้น ครูจะต้องใช้วิธีสอนให้เหมาะแก่อุปนิสัยศิษย์ ด้วยเด็กในชั้นหนึ่งๆ นั้น ย่อมมีนิสัยและความรู้ผิดแผกกันแทบทุกคน บางคนโกรธง่าย, ใจน้อย, โทสะกล้า, หน้าบาง,

หน้าด้าน, ทีบ, แหลม และมีความรู้มากบ้างน้อย บ้าง ๆ ลๆ ครูต้องฝึกสอนโดยควร คือคนใดควร ส่งเสริมก็ส่งเสริม คนใดควรตัดรอนก็ตัดรอนบ้าง กันเสีย อุปมาด้วยนิทานเต่ากับกระต่ายที่วิ่งแข่ง กัน เต่าเดินช้าแต่แน่นอนจะไปบรรลุจุดหมายได้ ส่วนกระต่ายวิ่งเร็วโลดโผนแต่ไม่แน่ กระต่ายจึง แพ้เต่าในการวิ่งแข่งขัน ถ้าเด็กนิสัยคล้ายอุปมา นี้ ครูจะต้องคอยส่งเสริมคนที่เป็นเช่นเต่าให้วิ่ง เร็วขึ้น และคอยเหนี่ยวรั้งคนที่เป็นเช่นกระต่าย ให้วิ่งช้าลง.

๔. โทษตัวเองเมื่อฝึกสอนศิษย์ ไม่ได้ตั้งใจ
 ข้อนนี้เป็นข้อสำคัญของครูที่จะช่วยให้ปฏิบัติข้อ ๓ ได้ ดียิ่งขึ้น ภาษิตกล่าวว่า “รำไม่ดีอย่าโทษปี่พาทย์” ครูก็เหมือนกัน เด็กเรียนไม่ดีอย่าโทษเด็ก ควร โโทษตัวครูเองว่าสอนยังไม่ดีพอ เด็กคนใดที่เราสอน ไม่ได้ตั้งใจ ก็ควรคิดว่าเป็นความผิดของเรา ที่เรา

ยังใช้วิธีสอนไม่เหมาะแก่ปัญญาของเด็กซึ่งต่าง ๆ กัน เมื่อเราเข้าใจอยู่ว่าเป็นความผิดของเราแล้ว เราก็โทษตัวเราเอง เราก็จะต้องค้นคว้าหาข้อผิดของเรา และแก้ไขวิธีฝึกสอนของเราให้จนจบดียงขึ้น เราทำเช่นนั้นอยู่เป็นปกติ เราก็มุ่งจะเป็นครูดีดียงขึ้นทุกวัน และข้อ ๓ ที่เราหวังจะฝึกสอนศิษย์ โดยควรแก่อุปนิสัยของเขานั้น ก็จะได้ผลสมประสงค์.

๕. ไม่ลงโทษศิษย์โดยโทสะ เราคงได้ยินเรื่องแม่กับไม้เรียวมาบ้างว่า สำหรับเก็บไม้เรียวนั้น คือในวันกระตาดห่อเรียวร้อยแล้วเก็บไว้ในตู้ เมื่อจะต้องการใช้ไม้เรียวก็ต้องไปเปิดตู้แล้ว แก้วมันกระตาดออก เวลาที่กระทำเช่นนั้นหากมีโทสะบ้างกว่าจะได้ไม้เรียวออกมา ก็พอค่อยบรรเทาโทสะได้ การทำโทษศิษย์จึงเป็นไปเพื่อตัดเกลตาอุปนิสัยศิษย์ และเป็นเยี่ยงอย่างอันดีแก่เด็กอื่น ๆ โดยแท้ โทสะทำให้ผู้ประกอบด้วยโทสะ กลายเป็นเหมือนคนเมา

ขณะใดใครมีโทสะ ขณะนั้นคนนั้นเหมือนคนเมา เพราะโทสะกับสติอยู่ด้วยกันไม่ได้ โทสะมา สติไป คนที่ขาดสติก็ใช้การอะไรไม่ได้ เหตุนี้ครูจึงต้องอบรมตนไม่ให้เป็นคนมีโทสะจริต การลงโทษศิษย์ ต้องไม่ทำโดยโทสะเป็นอันขาด ถ้ากำลังมีโทสะอยู่ต้องงดการลงโทษเสีย เอาไว้ทำเวลาอื่น.

๖. ไม่ประกอบด้วยอคติ ต้องเป็นมรรยาทของครูประการหนึ่งที่จะไม่มีอคติ จริง อยู่ความเกลียด ความชัง ความรัก ย่อมเป็นไปตามสภาพธรรม เช่นเด็กดีเราก็รักมากกว่าเด็กไม่ดี นั้นหาใช่อคติไม่ แต่ถ้ามัวเียงด้วยเหตุรักหรือเกลียดชังก็เป็นอคติ.

๗. ไม่พร่ำเวลาของศิษย์ ข้อนครูดกับครูไม่ดีให้ผลต่างกันมาก เวลาเป็นของมีค่า เด็กจะต้องเติบโตขึ้นทุกวัน เราจะหวังให้เสียเวลาไม่ได้ตามหลักสูตรท่านกะไว้ว่า โดยปกติให้เรียนได้ปีละชั้น ถ้าครูไปพร่ำเวลาของเด็กเสียเด็กจะต้องเรียน ๒ ปี

ต่อชั้น หรือ ๓ ปีต่อ ๒ ชั้น หรือที่ตรงกันข้าม เด็ก
ฉลาด ผิดปกติ หรือเด็กที่มาเข้า โรงเรียน เมื่อโตแล้ว
ควรเรียนได้ ปีละ ๒ ชั้นหรือ ๒ ปี ๓ ชั้น ต้องถูก
หน่วงไว้ให้เรียนเพียงปีละชั้น เช่นนี้เด็กจะเสียเวลา
หาหน่อยไม่ ครอบงำคนสอน เนิบนาบ พร่ำเวลาของ
ศิษย์ เช่นถามไม่เข้าเรื่องหรือพูดถามไม่เข้าเรื่อง
หรือมัวคอยไม่เข้าเรื่อง ครูไม่ควรคิดเสียว่าเวลาเล็ก
น้อยไม่เป็นไร เสียเวลาที่ละเล็กละน้อยหลายวันเข้า
ก็รวมเป็นหลายชั่วโมง เมื่อถึงหลายเดือนหลายปีเข้า
ก็ยิ่งมากจนทุกที ลักษณะเหล่านี้เป็นลักษณะของผู้
ไม่ชำนาญการฝึกสอน หรือผู้ไม่ใช่ครู ครุยอมไม่
พร่ำเวลาของศิษย์ เมื่อครุระลึกลงมรรยาทของตนอยู่
เสมอแล้ว การสอนของครุจะได้ประโยชน์และรวดเร็ว
เร็วมาก และครุก็จะเหนื่อยมากเหมือนกัน แต่ข้อ
นี้ไม่สำคัญ เพราะการเป็นครุเป็นการที่ต้องเหน็ด
เหนื่อย เรายังเป็นครุ เราก็คงไม่กลัวเหนื่อย.

โรงเรียนสาธิต
วัดสมเด็จ